

УДК 378

ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КУРСОВИХ ОФІЦЕРІВ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КУРСАНТАМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ

Червоний Павло Дмитрович, старший психолог відділення психологічного забезпечення відділу роботи з персоналом Національного університету внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Ключова роль у розвитку та вихованні особистості курсанта належить курсовому офіцеру, як суб'єкту управління навчально-виховним процесом. Суттєвою передумовою професійного зростання курсових офіцерів є активна участь в інноваційних виховних процесах. Проте, у проблемі підвищення педагогічної компетентності курсового офіцера залишається й досі чимало відкритих питань. Курсові офіцери уміють складати плани, але внести в позаурочний час атмосферу захопленості, створити умови для колективної творчості, налагодити взаємоповагу та вимогливості можуть нажалі не всі офіцери. Великі складнощі виникають у них в спілкуванні, згуртованості курсантського колективу, організації самоуправління, заохочення ініціативи та самостійності курсантів, створення умов для співпраці (якщо немає зауважень, уже добре).

Одним із факторів успішної діяльності керівництва навчальних курсів у сфері організації виховної роботи є готовність керівництва навчальних курсів до виховної роботи та досягнення рівня їх педагогічної компетентності. Готовність та педагогічна компетентність включає в себе знання, уміння та навички в даній діяльності.

Різний рівень готовності до виховної роботи та педагогічної компетентності курсових офіцерів добре виділяється на стані психологічного клімату серед курсантів та стані виховної роботи.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб показати доцільність спеціальної підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами. На даному етапі

все курсове керівництво має юридичну освіту, практику та досвід роботи в практичних органах, але у них немає педагогічної освіти, тому їх можна вважати педагогічно некомпетентними. Аналіз документів дозволяє прийти до висновку, що в професійній підготовці курсового керівництва переважає тільки вивчення нормативної бази.

Констатується, що досягнення суб'єктом управління належної ефективності навчально-виховних впливів, а також необхідного рівня здатності до педагогічного розв'язання проблемних ситуацій, передбачення як наслідків власних дій, так і вектору особистісного розвитку своїх вихованців унеможливорюється без наявності у нього тієї сукупності педагогічних знань, вмінь і навичок, яка і обіймається поняттям педагогічної компетентності.

Наше дослідження показало, що серед персоналу, який працює з курсантами на курсах найбільшу питому вагу складають випускники навчальних закладів МВС України 41,25%, офіцери, які переведені з ОВС без досвіду роботи з персоналом 17,5%, офіцери, які мають військову освіту 12,5%, з цивільною непедагогічною освітою 10%, з середньою спеціальною освітою 7,5%, мають військову освіту та досвід роботи з персоналом 6,25% та педагогічну освіту 5%.

Науковий аналіз сучасних підходів до формування компетентності дозволив визначити такі: загальнокультурний, соціально-психологічний, психолого-педагогічний, психолінгвістичний, акмеологічний, компетентністний, творчий, суб'єктний, соціально-когнітивний.

Як відзначає Полуніна О.В. лише один із компонентів, якими охоплюється готовність до психологічного саморозвитку (самовдосконалення) заслуговує статус чинника, яким зумовлюється професійна компетентність [1,с.8].

Міщенко І.В. зазначила, що професійна компетентність відображає рівень сформованості професійних знань, навичок і вмінь, які є необхідною умовою успішного виконання функцій професійної діяльності, компетентність суб'єкта – його особливості в умовах розв'язання професійних ситуацій [2,с.8]. У своєму дослідженні виділила основні структурні компоненти психолого-педагогічної компетентності – інтегративний, інтелектуальний та особистісний компоненти [2,с.9]. До функцій професійної компетентності входять: цільова, інформаційна,

прогностична, прийняття рішення, організаційно-виконавча, комунікаційна, контрольно-оцінювальна, корекційна [2,с.10].

Сутність педагогічної компетентності полягає у взаємозв'язку об'єктивної професійної діяльності та суб'єктивних можливостей фахівця, що дає змогу успішно та ефективно здійснювати педагогічну діяльність. Суб'єктивні можливості фахівця дійові в стані готовності, тобто коли він настроєний на дію або на реакцію, може здобути користь із певного досвіду в когнітивному плані.

Рогожникова Р.А. вказує, що для самовираження та саморозвитку особистості вихователя необхідні конкретні уміння, це:

- реалізовувати та розвивати власні конкретні педагогічні здібності (гностичні, організаторські, комунікативні, конструктивні, інформаційні та ін.);
- керувати своїм емоційним станом, надаючи йому конструктивний, а не руйнівний характер;
- сприймати позитивні можливості себе і вихованців, чим зміцнювати свою Я – концепцію;
- оцінювати та вдосконалювати свій індивідуальний стиль [3,с.14].

Психологічні якості професійної компетентності – це розвинений інтерес до іншої особи, повага його неповторності; розуміння учителем свого права на самобутність та індивідуальність, прагнення вдосконалення індивідуального стилю роботи; наявність цілісної Я – концепції та адекватної самооцінки до оволодіння педагогічною майстерністю. При цьому важливо не глушити креативність учителя критикою, оцінкою, осудом, а створити психологічну безпеку, емпатичне розуміння, клімат психологічної свободи [3,с.15].

Можна виділити ряд напрямків, у яких вирішується проблема формування готовності: професійна готовність до педагогічної діяльності; професійно-етична готовність; психологічна; морально-психологічна; готовність до інших видів діяльності в процесі професійної підготовки курсових офіцерів.

При наявній різноманітності теоретичних положень щодо формування готовності студентів до різних сторін педагогічної діяльності має місце досить неординарний підхід до визначення самої суті готовності. Одні розглядають

готовність як установку (школа Д.М. Узнадзе), якість особистості (К.К. Платонов), психічний стан (М.І. Дьяченко, Л.А. Кандибович) і інші – як синтез властивостей особистості (В.А. Крутецький), складне особистісне утворення (Л.В. Кондратова, В.О. Сластьонін) [4,с.2].

Можна припустити, що формування готовності та підвищення рівня педагогічної компетентності курсових офіцерів до виховання буде проходити успішно, якщо в практиці будуть забезпечені такі педагогічні умови: визначення основних структурних компонентів готовності до виховання та діагностика рівнів її сформованості у курсових офіцерів; реалізація імітаційно-ігрового підходу до навчання курсових офіцерів; активізація рольової позиції в системі «офіцер-курсант», як рівноправних учасників процесу комунікації.

Виховання не можливе без знання ментальних особливостей, норм етикетної поведінки та мовленнєвого етикету, які прийняті у спільності носіїв мови... Звідси виховання розглядається як професійна взаємодія у сфері інформаційно-пізнавального контакту, яка передбачає взаємообмін інформацією на основі зворотнього зв'язку з урахуванням можливостей пізнавального і емоційного впливів на підлеглого [4,с.3].

Готовність до виховної роботи є не природженою властивістю, а складним особистісним утворенням, рівень якого може бути змінений у наслідок цілеспрямованої, систематично організованої навчальної діяльності.

Педагогічна роль в процесі управління навчально-виховним процесом керівників структурних підрозділів та викладацького складу полягає в формуванні правильної системи знань, умінь, навичок, перешкоджанні виникненню у курсантів негативних стереотипів діяльності та поведінки, що направлена на перевиховання, викорінення та виправлення вже виниклих негативних стереотипів, які протирічать меті системи навчання.

Формування готовності до виховної роботи та педагогічної компетентності курсових офіцерів діє шляхом підкріплення послідовних кроків, які наближають до бажаного результату. Враховуючи те, що курсові офіцери досягли зрілого віку, на мій погляд можна використати класифікацію готовності Морозова В.В. Це мотиваційна готовність (інтерес і потреба, установка); теоретична (певний рівень

знань, що розкривають теоретичні основи виховання, його методику і технологію); практична (наявність гностичних, комунікативних, організаторських, конструктивних, діалогічних умінь, що дозволяють організувати виховний процес у різноманітних формах); готовність до творчості і наявність досвіду творчої діяльності [5,с.8].

Як зазначила Волошенко О.В. головною причиною переходу зміни готовності на більш високий рівень є особистісні зміни [6,с.15].

Для нас головні етапи формування готовності можна виділити такі: формуючий (оволодіння теоретичними знаннями і практичними вміннями з основ педагогічної творчості в процесі спеціально організованого вивчення дисципліни психолого-педагогічного циклу); підсумково-корекційний (визначення рівня готовності до педагогічної творчості, коригування програм професійного самовдосконалення) [6,с.12].

Керування процесом формування готовності курсового офіцера до виховання полягає в структуруванні сторони підготовки курсового офіцера з урахуванням їх пізнавальних мотивів, потреб, цінностей, професійних установок на основі досвіду комунікативної поведінки.

Для здійснення виховної роботи серед курсантів курсовий офіцер повинен бути педагогічно компетентний та з сформованою готовністю до цієї діяльності. Тому необхідно поетапно навчати курсових офіцерів та молодших командирів виховній роботі.

Підготовка курсових офіцерів повинна бути спрямована на оволодіння сучасними технологіями виховання та використання їх в неперервному навчанні та вихованні курсантів. Ця система навчання дозволить формувати особистість спеціаліста, здатного до ефективного управління навчально-виховним процесом в умовах реально існуючих вимог суспільства.

Annotation

Causers of arising problems during educational process in governmental institutions of the Ministry Interior of Ukraine and possible ways of eliminating them are considered.

It is suggested that readiness and pedagogical competence showed be formed in the officers who are busy educating the cadets.

Анотація

В статті розглядаються причини виникнення проблем у навчально-виховному процесі відомчих навчальних закладів МВС України та можливі шляхи їх подолання. Запропоновано формувати готовність та педагогічну компетентність у курсових офіцерів для виховної роботи з курсантами, на яких покладена організаторська та виховна робота.

Анотация

В статье рассматриваются причины возникновения проблем в учебно-воспитательном процессе ведомственных учебных учреждений МВД Украины и возможные пути их решения. Предложено формировать готовность и педагогическую компетентность у курсовых офицеров для воспитательной работы с курсантами, на которых возложена организаторская и воспитательная работа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полуніна О.В. Психологічна компетентність викладача вищого педагогічного навчального закладу як чинник успішності управління процесом учіння студентів: Авторе ... канд. псих. наук: 19.00.07/ Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Київ, 2000. – 16с.
2. Міщенко І.Б. Дидактичні умови формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної діяльності: Авторе ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Житомирський державний ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2004. – 20с.
3. Рогожникова Р.А. Профессиональная компетентность будущего учителя по формированию дисциплинированного школьника. – Пермь, 1996. – 165с.
4. Гапоненко Л.П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування: Авторе ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий ріг, 2003. – 20с.
5. Морозов В.В. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до діалогічного навчання: Авторе ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий ріг, 2000. – 18с.
6. Волощенко О.В. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості в умовах коледжу: Авторе. дис... канд. пед. наук: 13.00.04/ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2000. – 20с.